

Gyülekezetépítés „tejnek italával”

Beszélgetés Ősz Sándor Előd lelkipásztorral, az Erdélyi Református Egyházkerület levéltárosával

Biológia-kémia osztályban tanult, történelem szakra akart iratkozni, református teológiát végzett. Dr. Ősz Sándor Előd egyházkerületi levéltáros-egyházttörténész a kutatásnak szenteli életét, de bevallása szerint szeret tanítani és prédikálni is.

– **Gyergyószentmiklóson végeztél biológia-kémia osztályban, történelmet szeretnél volna tanulni. Hogyan lett mindebből teológia?**

– Nálam a történelem egyháztörténelemmel kezdődött. Négyéves koromban nagymamám kezembe adta Budai János Kálvin János életéről szóló képeskönyvét. Nem sokat értettem belőle, a Genfiak esküje című metszetről például a menyasszonyt hiányoltam. A másik meghatározó könyvem Kelemen Lajos Művészettörténeti tanulmányok című műve volt, templomképeit előszeretettel nézegettem. Negyedikes koromban döntöttem el, hogy történész leszek. Azt követően minden nyaramat a helyi Tarisznyás Márton Múzeumban töltöttem, amely szellemi inkubátorjellegű közeg volt. Középiskolás koromban már rám bízta különböző gyűjtemények kezelését is. Szép lassan a művelődéstörténet kezdett érdekelni, s párhuzamosan közel kerültem az egyházhoz is. Szüleim olyan helyen dolgoztak, hogy a régi rendszerben nem nézték jó szemmel, ha templomba mentek. Nagymamám viszont minden nap négy imádságos könyvből olvasott fel, és imádkozott az egész családjáért: mintha tartotta volna felettünk az égboltot. A 90-es évektől kezdve a vasárnapok többségén már az egész család a templomban volt, édesapám később presbiter lett, s meghatározó élményt jelentett számomra a konfirmáció is. Utána aktív ifis csoportba kerültem, amely hitemet megerősítette. Sokat beszélgettem Biró Sándor lelkipásztorral is: ő vetette fel, hogy az egyháztörténelmet teológusként lehet igazán művelni.

– **A tudós típusú személyeknek nehezükre esik a tanítás. A lelkipásztoroknál ez a szószéki szolgálatot jelenti. Mit jelentett számodra a kolozsvári alsóvárosi gyülekezetben eltöltött kétévnnyi segédlelkészség?**

– Az én esetemben ez az állítás nem igaz. Szeretek tanítani és prédikálni is. A kolozsvári segédlelkészség félmegoldás volt, mert a nagypapi vizsgálóhoz szükség volt gyülekezeti szolgálatra is. Hétfőtől csütörtökig a teológia egyháztörténeti tanterékén dolgoztam, utána pedig vasárnap estig a gyülekezeti munkát végeztem. A szószéki szolgálatot szívesen vállaltam, még ma is megtörténik, hogy szólok egykori principálisaimnak, hogy van mondani valóm, és a reggeli áhítatot szívesen megtartom.

– **Lelkipásztor, levéltáros, egyháztörténész... Minek tartod magad?**

– Mindhárom egyszerre. Elsősorban lelkipásztor vagyok, mert sem levéltárosi, sem egyháztörténészi képzésem nincs. A történeti munkát, a kutatást is mindig lelkipásztori feladatnak tekintettem. A levéltárosi munka külön szak-

mai tudást igényel. Nincs ilyen irányú képzésem, a szakmát munka közben tanultam meg, éppen attól a Sipos Gábortól, aki az egyetemen ezt oktatja. Csakhogy én nem heti két, hanem napi nyolc órát töltök vele az egyházkerületi levéltárban.

– **Legfontosabb munkádként az erdélyi Kálvin-bibliográfia összeállítását említik. Mikor kezdted neki, mennyi időt vett igénybe és milyen munkát jelentett?**

– A Kálvin-kutatás külső hatás eredménye. 2008-ig egyrészt az egyházmegyéek történetével foglalkoztam (esperes, vizitáció, parciális zsinat stb.), másrészt történeti névtárak összeállításával. 2009-ben éreztem a váltás szükségét, és úgy gondoltam, megnézem, Kálvin művei milyen mértékben vannak jelen az erdélyi református kollégiumok könyvtáraiban. Ez

ügy mellé állt, és egyházkerületi támogatással indulhattam kutatóutakra. Kezdett bővülni az anyag, egész Romániát le kellett fedni, így jutottam el a Partiumba, később Bukarestbe és Galacra is.

Kutatásom során kiderült: Kálvin már a 16. században olvasott szerző volt Erdélyben. Amit be akartam bizonyítani, annak az ellenkezőjét sikerült. A könyv végül ötévnyi munka után, 2014-ben jelent meg a Kálvin-évek sepsiszentgyörgyi záró rendezvényére.

– **Úgy tudom, Pokoly-munkát is végzel...**

– A Pokoly Társaság Pokoly József teológus nevét viseli. Buzogány Dezső teológiai tanár doktoranduszaiából álló kutatócsoportról van szó – köztük művészettörténészi és textilművész képzéssel rendelkezőkkel –, amely felvállalta az Erdélyben őrzött egyháztörténeti értékű ingóságok feltérképezését. Azt hiszem, érdekes név szerint is megemlíteni őket: Tóth Levente, Kovács Mária Márta és Tamásné Horváth Iringó. Már tizenkét éve dolgozunk együtt, először a forráskiadványok szerkesztéséhez szükséges anyagot gyűjtöttük össze. Ma már intézményes keretek között is munkatársak vagyunk. Több mint egy éve járjuk a gyüleke-

mete a Kárpát-medencében, akkor felteszem a kérdést: hol tartok én hozzá képest? Biblikusan fogalmazva: a biznyságtévőknek nagy fellege vesz körül a Károli-díjasok körében. A díjátadás során Szenczi Molnár Albertet idéztem: szorgos adósa vagyok hazámnak. A kitün-

Blikusan fogalmazva: a biznyságtévőknek nagy fellege vesz körül a Károli-díjasok körében. A díjátadás során Szenczi Molnár Albertet idéztem: szorgos adósa vagyok hazámnak. A kitüntetés egyszerre jelent felelősséget és ösztönzést.

tetés egyszerre jelent felelősséget és ösztönzést. A díjat azonban nem szabad kizárólag életműdíjként elkönyvelni, hiszen a díjazottak mintegy fele pályája delelőjén kapta meg az elismerést. Úgy érzem, nekem kissé megelőlegezték, éppen ezért ösztönöz, hogy zárkózzam fel az előttem levőkhöz.

– **A díjátadáskor nemcsak tanulmányaidat említették, hanem a tudományos munka népszerűsítéséért végzett erőfeszítéseidet is. Ezzel mire céloztak?**

Ősz Előd szerint a reformátorok számára is éltető közeg volt az ima, ezért kár volna, ha elerőtlenedne

volt az elsődleges cél: tanulmányt írni az öt kollégium könyvtáraiban található adatok alapján. Az volt a célom, hogy bebizonyítsam, Kálvin csak a 17. század második felében hatott az erdélyi teológiára.

A kollégiumi könyvtárak átnézése után látszott, hogy szükség van minden erdélyi könyvtár átvizsgálására: már nem fél évben, hanem egy évben gondolkodtam, és arra számítottam, hogy a Református Szemlében fogom közölni az eredményeket. Amikor azonban a szerkesztők meglátták az anyagot, azt javasolták, hogy az összegyűjtött adatokat önálló kötetben kell kiadni. Időközben Pap Géza püspök az

zeteket. Nemcsak vizsgáljuk és kutatjuk a közösségek taxtiliáit, klenódiumait, levéltárát, hanem rendezük, és alapfokon állagmegőrzést is végzünk. Ezen ingóságokból fogunk válogatni a kolozsvári egyházi múzeum kiállításaihoz.

– **Azt nyilatkoztad, hogy ilyen fiatalelként Károli-díjasnak lenni nagy megtiszteltetés jelent, ugyanakkor óriási felelősséget is. Ez ösztönzést is jelent?**

– Természetesen. Ha belegondolok abba, hogy az első díjazott húsz évvel ezelőtt Csoóri Sándor volt, akinek a nevét minden tizenéves is-

– Visszatérnék az egyik előbbi kérdéshez, amely szerint a tudósok nem szeretnek tanítani. A Kolozsvári Református Kollégiumban három és fél évig óraadóként tanítottam egyháztörténetet, és a mai napig úgy emlékszem vissza, mint egy hálás időszakra, ahol át lehetett adni az ismereteket. A levéltár költöztetése miatt abba kellett hagynom a tanítást, amely most is hiányzik. A tanításnak azonban van egy másik módja is: ismeretterjesztő előadásokon elmondjuk a szélesebb közönségnek azt, amit kutunk. Mindig lelkipásztorként életem meg a kutatómunkámat is, és ez nem szakmai elefántcsonttornyot

jelent. Intenzív kutatómunkát kell végezni, ezt pedig a gyülekezetek elé kell tárni. Benda Kálmán, a Ráday-gyűjtemény legendás igazgatója így fogalmazott: ha elutazok egy nemzetközi konferenciára előadni az eredményeimet, akkor kötelességem elmenni a legkisebb faluba

is, ha hívnak, hiszen az ottani gyülekezeti tagok kenyerét eszem. Kötelességemnek tartom, hogy a gyülekezeti tagok elé tárjam a kutatás legújabb eredményeit. Természetesen nem „kemény eledelként” egy konferencia szintjén, hanem „tejnek italával”, azaz kevésbé tudományosan, a cél inkább a népszerűsítés és a gyülekezetépítés.

– **Ma mintha egyre kevesebben fordulnak a teológia, mint tudomány vagy kutatási terület felé. Te másként látod?**

– A kérdésben megfogalmazott tétel csak részben igaz. A gyülekezeti lelkipásztorok nagy része előszeretettel a teológiai műhelyekre, levéltárra, illetve a központilag fenntartott intézményekben dolgozó kutatókra bízna a teológia tudományának a művelését. Ez így rendben is van, hiszen ezért tartják fenn az állásainkat, de örvendenék, ha gyülekezeti lelkipásztorok is művelnék a teológia különböző ágait. És ebben nem állunk olyan rosszul. A 90-es években valóban volt egy hullámvölgy, az erdélyi lelkipásztorok keresték magukat a megváltozott világban, új szolgálati területek nyíltak, építkezni kellett és a tudományművelésre kevesebb energia jutott. Azóta viszont részben változott a helyzet. Kollégáim közül sokan gyülekezeti lelkipásztorként foglalkoznak magas szinten a teológiával, főleg a gyakorlati ágaival. Ez érthető, hiszen sokszor találják szembe magukat olyan kérdésekkel, amelyeket tudományosan is szeretnének megválaszolni. Egyháztörténetből sem állunk rosszul. Annak viszont örülnék, ha más tudományágakra is odafigyelnének. Talán bibliKateológusból van a legnagyobb hiány.

– **Említetted a jövőképpel foglalkozó személyeket. Vannak ma egyáltalán ilyenek a Kárpát-medencében?**

– Visszakanyarodnék arra, amit nagymamámról mondtam, ő az egész családjáért imádkozott. Neki kilencvenévesen is volt jövőképe, és talán nem is a legsötétebb. Úgy érzem, ettől a reformátori örökségtől az utóbbi időben eltávolodtunk. Az imádságot, imaláncot, imaközösséget egyre inkább az ún. „pietista” skatulyába tettük, holott ez nem valamiféle „extra kegyeskedés”, hiszen Jézus minden keresztyénnek megparancsolta, hogy imádkozzék. A reformátorok és a későbbi hitvallók számára is éltető közeg volt az ima. Kár volna, ha elerőtlenedne.